

BOSHLANG'ICH SINIF MATEMATIKA DARSLARIDA O'QUVCHILARINING KREATIV FIKRLASH QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH

Abdullayeva Zebiniso Xurram qizi
Sherobod tumani 20-maktab.

Annotatsiya. *Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarning matematika darslarida kreativ fikrlashni rivojlantirish borasida fikr va mulohalar keltirilgan.*

Kalit so'zlar. *Ta'lim, faoliyat, malaka, bilim, qobilyat, fikrlash, motivatsiya, kreativ fikrlash, vazifa.*

Ta'limning asosiy vazifalari shaxsni ilmiy bilimlar, ko'nikma va malakalar bilan qurollantirishdan iborat. Ta'lim inson faoliyatining bir turi sifatida bir necha ma'noni bildiradi. Ya'ni ta'lim oluvchilarda bilim, ko'nikma va malakalar hosil qilish ularda dunyoqarash, fikr va e'tiqodlarni shakllantirish hamda ularning qobiliyatlarini o'stirishdir. Ta'lim orqali yosh avlodga insoniyat tajribasi orqali to'plangan bilimlar beriladi, zaruriy ko'nikma va malakalar hamda e'tiqodlar shakllanadi. Ta'lim o'qituvchi va o'quvchilarning birgalikdagi faoliyati bo'lib, u ikki tomonlama xarakterga ega, ya'ni unda ikki tomon o'qituvchi va o'quvchi faol ishtirok etadi. O'qituvchi aniq maqsadni ko'zlab reja va dastur asosida bilim, malaka va ko'nikmalarni singdiradi, o'quvchi esa uni faol o'zlashtirib oladi. Bildirish, bilish murakkab, qiyin, ziddiyatli jarayondir. Bu jarayonda inson psixikasiga tegishli sezgi, idrok tasavvur va tafakkur kabi jarayonlar faol ishtirok etadi va muhim rol o'ynaydi. Ta'lim berish yoshlarga bilim berish. Ularda ko'nikma va malakalarni hosil qilish, ya'ni haqiqatni ocha olishga qodir bo'lgan jiddiy mantiqiy tafakkurni tarbiyalashdir. Bugungi jadal rivojlanayotgan zamonaviy globallashuv va axborotlashuv davrida ta'limni yanada rivojlantirish va takomillashtirishni dars jarayonida innovatsiyalarning turli shakllaridan tatbiq etmasdan turib amaiga oshirish mumkin emas. Innovatsion ta'lim ta'limda birinchi navbatda, ijodiy qobilyatlar, o'z-o'zini rivojlantirish va kreativ fikrlash ehg muhim motivatsiyalardan hisoblanadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy imkoniyatlarini aniqlashda, ularning kreativ fikrlash motivatsiyalarini rivojlantirishda ta'lim-tarbiya jarayonida innovatsion texnologiyalardan to'g'ri va o'rinli foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativlik fikrlash qobilyati va ijodkorlik xususiyati uning ta'lim jarayonidagi muloqotida, tafakkurida, his-tuyg'ularida va muayyan faoliyat turlarida namoyon bo'ladi. Kreativlik iqtidorning muhim omili sifatida ham aks etadi. Patti Drapeau nuqtai nazariga ko'ra kreativ fikrlash, ehg avvalo, muayyan masala yuzasidan har tomonlama fikrlashdir. Darhaqiqat, har tomonlama fikrlash o'quvchilardan berilgan turli topshiriq, masala va vazifalarni bajarishda ko'plab g'oyalarga tayanishni talab etadi. Ya'ni topshiriqni bajarish, masalani yechishda o'quvchi yechimning bir necha variantlarini izlaydi, so'ngra ular orasidan eng maqbul birgina to'g'ri yechimga to'xtaladi. Oqituvchining

ham dars jarayoniga kreativ yondashuvi o'quvchilarning darsda berilgan bilim, ko'nikma va malakalarni o'zlashtirishlari, qo'llay olishlari uchun muhim omil sanaladi. O'qituvchining kreativligi darsda ikki holatni kafolatlaydi: -Past o'zlashtiruvchi o'quvchilarni, darsda "bir xillik"dan zerikkan o'quvchilar e'tiborini dars jarayoniga jab etish va qiziqtirish - O'quvchilarda kreativ fikrlash va ijodiy faoliyatni aniqlash va rivojlantirish, rag'batlantirish uchun imkoniyat yaratadi. Boshlang'ich sinflarda interfaol metodlar va ta'limiy o'yinlardan, zamonaviy axborotkommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, ijodiy izlanish va mantiqiy fikrlash doiralarini kengaytirish bilan birga ularni darslarda o'rganganlarini hayot bilan bog'lashga, qiziqishlarini oshirishga yordam beradi. O'qituvchilarning bunday zamonaviy talablar asosida yaratilgan sharoitlardan samarali foydalanib, darslarni ilg'or pedagogik hamda axborot kommunikatsiya texnologiyalari asosida tashkil etilishi ta'lim-tarbiya jarayonini sifatini kafolatlaydi.

Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini shakllantirish shakllari va metodlari Matematika o'quvchilar boshlang'ich sinfdan boshlab ta'sir etadigan muhim o'quv fanidir. Garchi matematika ko'pincha faqat yodlash va qoidalarga rioya qilish haqida bo'lgan mavzu sifatida qaralsa-da, u ijodkorlikni shakllantiruvchi mavzu bo'lishi ham mumkin. O'qituvchilar o'quvchilarining ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam berish uchun o'z darslariga ijodiy faoliyat va mashg'ulotlarni kiritishlari muhimdir.

Kreativlik—lotincha so'z bo'lib, "ijod" yoki "yo'q narsadan yaratish" kabi ma'nolarni anglatadi. Kreativlik—shaxs tomonidan amalga oshiriladigan amaliy harakat bo'lib, u o'zida muayyan yangilikni, yangi g'oyalarni aks ettirishi kerak. Kreativlik tushunchasi o'zida xilma-xillik, qiziquvchanlikni, tafakkur va noan'anaviylikni aks ettiradi. Bugungi kun boshlang'ich sinf o'qituvchisida ijodkorlik va kreativlik bo'lishi muhim ahamiyatga ega bo'lib, bu jixati uning ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchilarda ham ushbu sifatlarni shakllantirish va rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi.

Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilar ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishda o'qituvchilar foydalanishi mumkin bo'lgan ba'zi shakl va usullar quyidagilardir:

1. O'yinlar va g'oyalar. O'qituvchilar o'z o'quvchilarida ijodkorlikni targ'ib qilish yo'li sifatida matematik fikrlashni talab qiladigan o'yin va g'oyalardan foydalanishlari mumkin. Bu ishlar o'quvchilar darajasiga moslashtirilishi mumkin, ularni muammoli yechish ko'nikmalari va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi.

2. Ochiq-oshkora vazifalar: O'qituvchilar bir nechta mumkin bo'lgan yechim yoki yo'nalishlarga ega bo'lgan vazifalarni tayinlashlari mumkin, bu esa o'quvchilarga vazifaga bo'lgan yondashuvda ijodkor bo'lish imkonini beradi. Ochiq-oydin vazifalar o'quvchilarga qutbdan tashqarida fikrlash va matematika haqidagi tushunchalarini o'ziga xos usullarda qo'llash imkonini beradi.

3. Real-jahon applikasiya: O'qituvchilar o'z o'quvchilarida ijodkorlikni shakllantirish yo'li sifatida real dunyo matematika dasturlaridan namunalar qo'llashlari mumkin.

O'quvchilarga matematikaning real olam bilan qanday bog'langanligini ko'rsatib, muammolarni hal qilish va qaror qabul qilish uchun o'z bilimlarini qanday qo'llay olishlari haqida kreativ fikrlashni boshlashlari mumkin.

4. Guruh ishi va hamkorlik. O'qituvchilar o'z o'quvchilarida ijodkorlikni targ'ib qilish yo'li sifatida guruh ishini va hamkorligini rag'batlantirishlari mumkin. Birgalikda ishlash orqali talabalar g'oyalarni baham ko'rishlari va muammolarning yangi yo'nalishlarini keltirishlari mumkin. Bu, shuningdek, nuqtai nazar va g'oyalarning xilma-xilligini baham ko'rish imkonini beradi, bu esa yanada ijodkor echimlarga olib kelishi mumkin.

5. San'at va matematika integratsiyasi. O'qituvchilar o'z darslarida san'at va matematikani o'z o'quvchilarida ijodkorlikni targ'ib qilish yo'li sifatida umumlashtirishlari mumkin. Masalan, o'quvchilar matematik tushunchalar yordamida geometrik shakl yoki dizaynlar yaratishlari, ya'ni matematik formulalar yoki tushunchalarning vizual tasvirlarini yaratishlari mumkin.

Matematika darslarida ijodkorlik qobiliyatlarining rivojlanishi boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun ta'limning zaruriy yo'nalishi hisoblanadi. Ijodkorlikni tarbiyalash orqali o'quvchilar muammolarni yaxshiroq hal qila oladilar, tanqidiy fikrlashadi, matematik tushunchalarga turli nuqtai nazardan yondashadilar. Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarning ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirish maqsadida tarbiyalanuvchilar foydalanishi mumkin bo'lgan bir nechta shakl va usullar mavjud.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Davletshin M.G., Do'stmuhamedova Sh., Mavlanov M., To'ychiyeva S. Yosh davrlari va pedagogik psixologiya. (O'quv metodik qo'llanma). Nizomiy nomidagi TDPU. 2004- yil. 102 b. 46-47 betlar.

2. Innovatsion ta'lim texnologiyalari va pedagogik kompetentlik moduli bo'yicha o'quvslubiy majmua - Toshkent. 2016

3. Jo'rayev P.X., Raximov B.X., Xomatov SH.F. Yangi pedagogik texnologiyalar. Muammoli ta'lim aasoslangan o'quv-metodik qo'Tanma. -T.: Fan, 2005, 66 b.

4. Sultanov R. O., Yusupov M. R. (2020). Ta'limda matematika fanini o'qitishdagi muammolar va ularning yechimida axborot kommunikatsiya texnologiyalarining ahamiyati. O`zMU xabarlari, 2(1/2/1), 144-147.